Cyflwyniad

Introduction

- Atgoffa pam mae mynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd yn bwysig
- Dull marmot seiliedig ar le
- Tegwch Iechyd Cymru

- Reminder why addressing health inequalities is important
- Marmot place-based approach
- Health Equity Wales

Anghydraddoldebau Iechyd yng Nghymru
Health inequalities in Wales

- Mae grwpiau heb ddiogelwch ariannol a grwpiau difreintiedig yn profi **cyfraddau iechyd gwael sy'n llawer uwch**
- Mae disgwyliad oes iach adeg genedigaeth yng Nghymru wedi gostwng ar gyfer menywod a dynion am y bedwaredd flwyddyn i'r isaf erioed.
- Mae canlyniadau iechyd (corfforol a meddyliol) yn cael eu llunio gan bolisïau, gwasanaethau, a mynediad at ymyriadau effeithiol a gallai gwella canlyniadau iechyd ar gyfer grwpiau incwm is gyflawni **enillion economaidd sylweddol.**
- Mae anghydraddoldebau iechyd yn costio **£322m y flwyddyn** i'r GIG yng Nghymru.

- Financially insecure and deprived groups experience **much higher rates of poor health**
- Healthy life expectancy at birth in Wales has decreased for both females and males for a fourth year to the lowest on record.
- Health outcomes (physical and mental) are shaped by policies, services, and access to effective interventions and Improving health outcomes for lower-income groups could deliver **significant economic gains.**
- Health inequalities cost the NHS in Wales **£322m per year.**

Rhai ystadegau...
Some Stats...

Rhwng **2022 a 2024**, **disgwyliad oes adeg geni** yn yr **ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru oedd 73.6 mlynedd i ddynion a 78.4 mlynedd i fenywod**, o'i gymharu â **81.9 mlynedd ac 85.1 mlynedd, yn y drefn honno, yn yr ardaloedd lleiaf difreintiedig.**

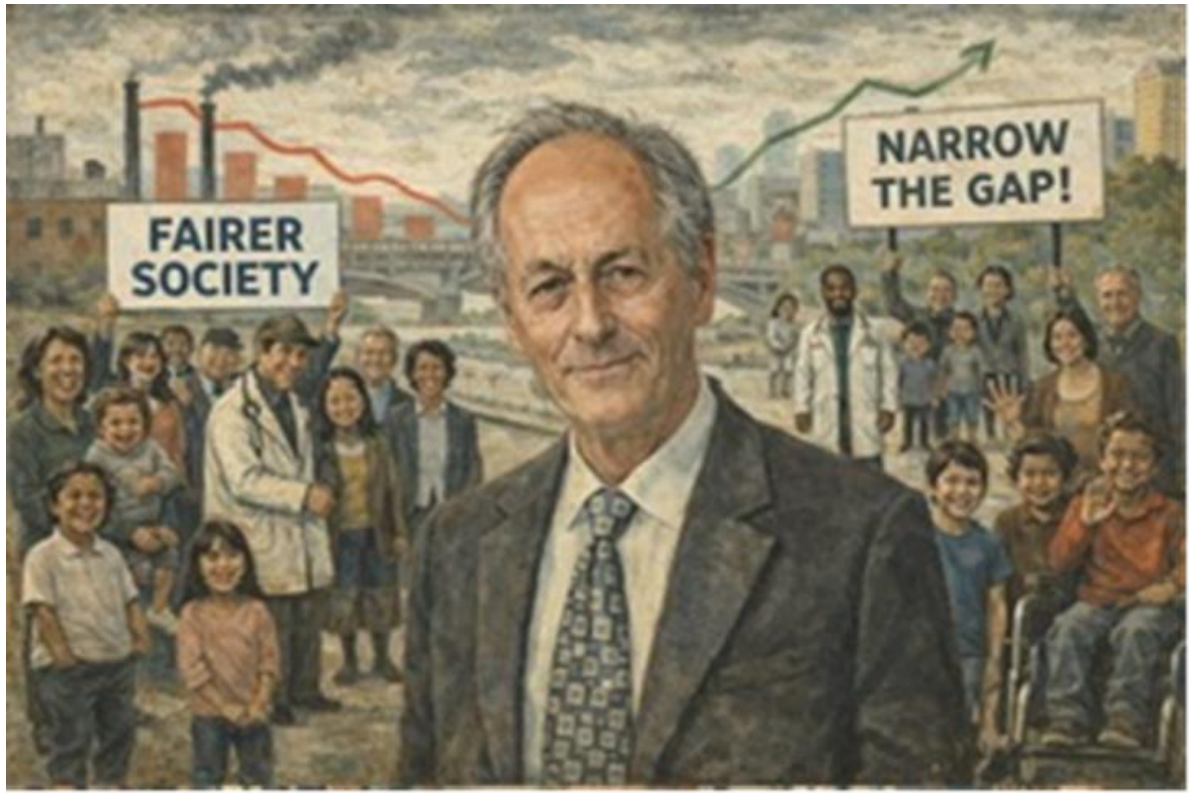
Y disgwyliad oes iach (HLE) adeg geni yn yr **ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru oedd 49.7 mlynedd i ddynion** a **47.3 mlynedd i fenywod**, o'i gymharu â **67.8 mlynedd a 66.3 mlynedd**, yn y drefn honno, yn y rhai lleiaf difreintiedig.

Ffynhonnell: SYG

In **2022 to 2024**, **life expectancy (LE) at birth** in the **most deprived areas of Wales was 73.6 years for males and 78.4 years for females**, compared with **81.9 years and 85.1 years, respectively, in the least deprived areas.**

Healthy life expectancy (HLE) at birth in the **most deprived areas of Wales was 49.7 years for males** and **47.3 years for females**, compared with **67.8 years and 66.3 years**, respectively, in the least deprived.

Source : ONS

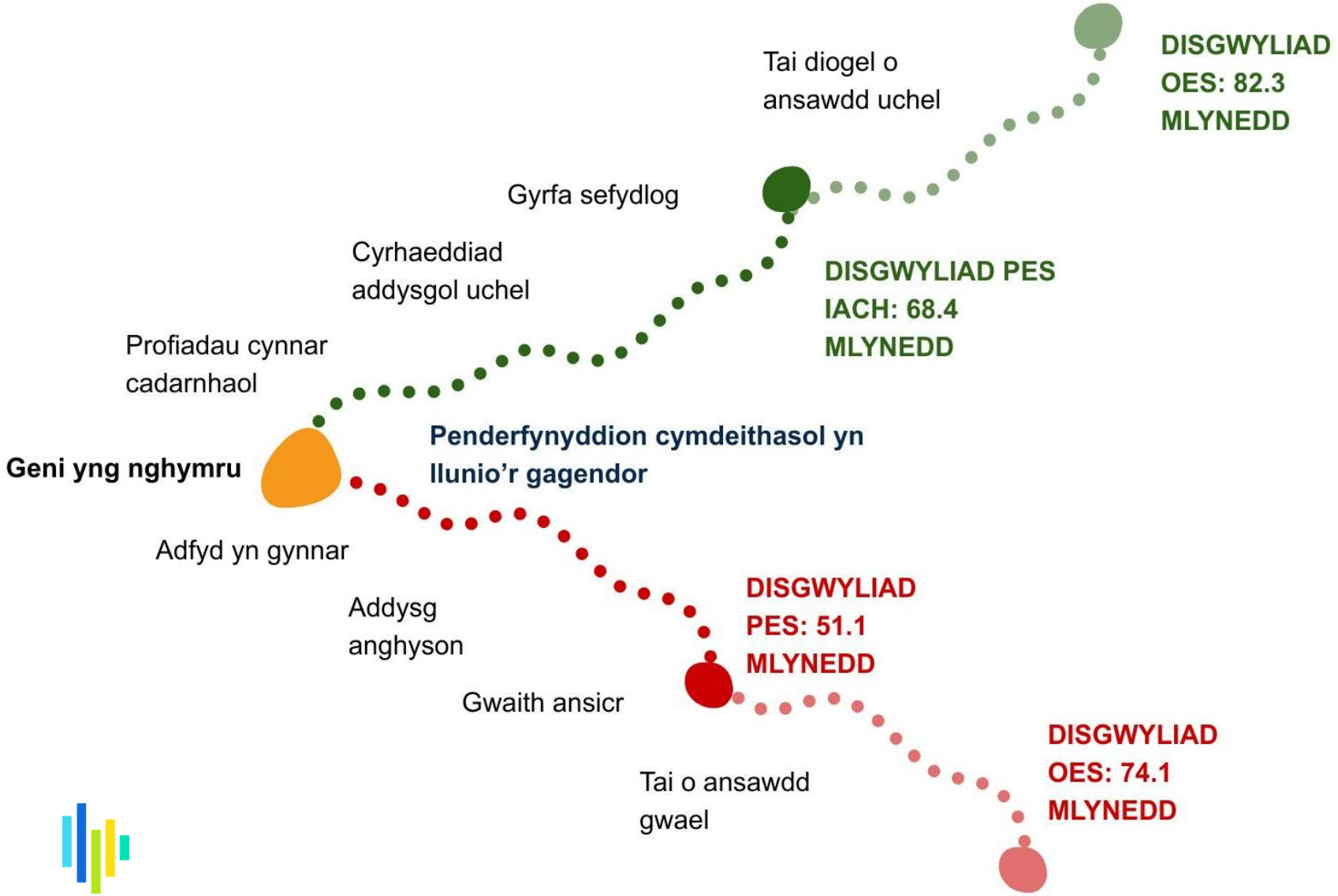
“Pam trin pobl ac yna'u hanfon yn ôl at yr amodau a'u gwnaeth nhw'n sâl yn y lle cyntaf”

Marmot, M, 2015

“Why treat people and send them back to the conditions that made them sick”

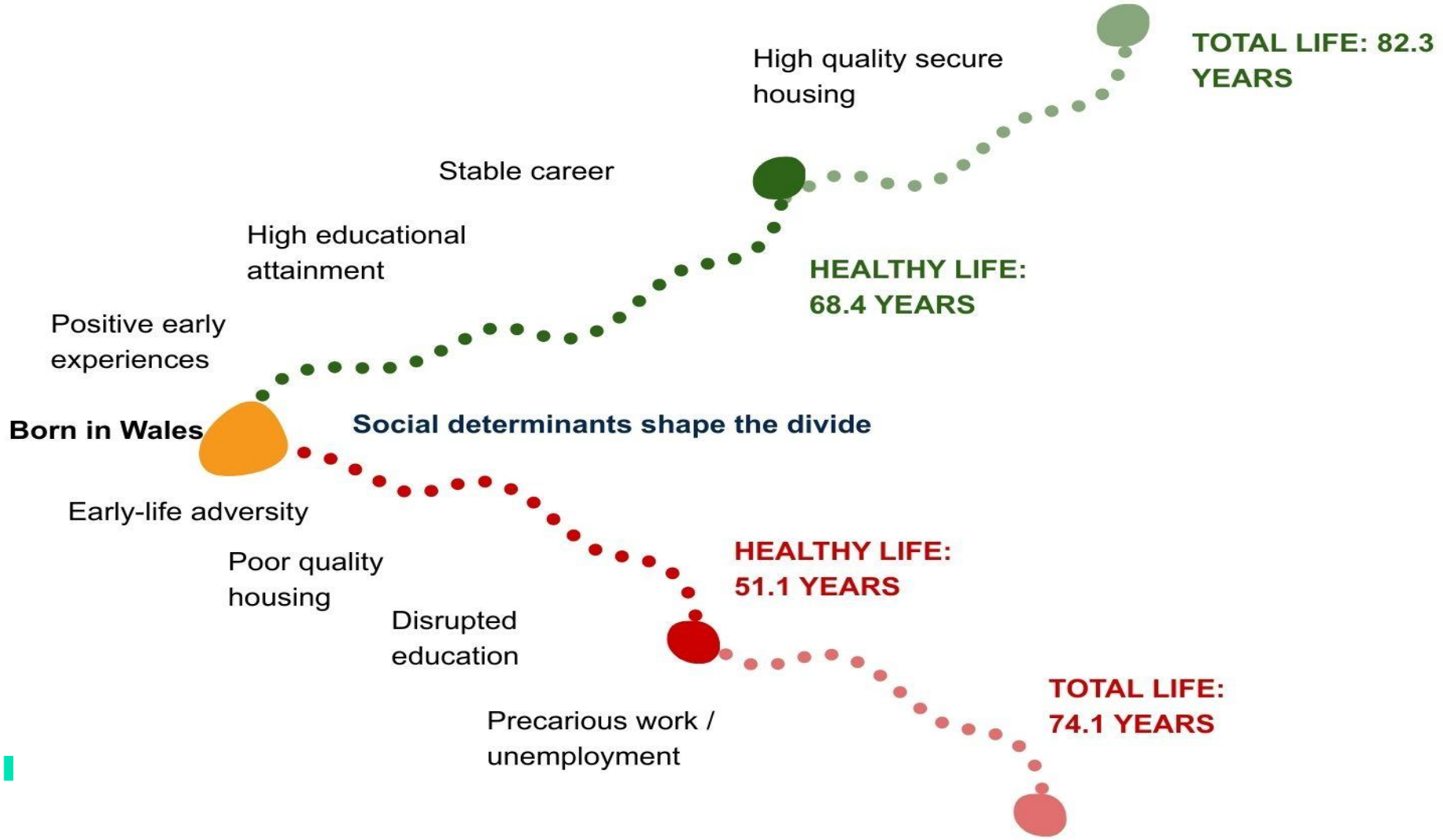
Marmot, M, 2015

Anghydraddoldebau Mewn Canlyniadau Iechyd

INSTITUTE of HEALTH EQ

Inequalities in Health Outcomes

Tegwch Iechyd Ardal 'Marmot'...

Yn cydnabod:
Mae tegwch iechyd ac anghydraddoldebau iechyd yn cael eu llunio'n bennaf gan y ffactorau cymdeithasol sy'n dylanwadu ar iechyd

Yn asesu:
Anghydraddoldebau mewn iechyd a'r ffactorau cymdeithasol sy'n dylanwadu ar iechyd
Camau gweithredu sydd eisoes yn digwydd

Yn nodi:
Bylchau yn y dulliau presennol
Camau gweithredu i fynd ymhellach i leihau anghydraddoldebau

Yn gwerthuso:
Sut y gall partneriaid o fewn lle gydweithio'n fwy effeithiol

Yn cryfhau'r system tegwch iechyd mewn lle a chydweithio o fewn y system genedlaethol

Yn datblygu ac yn cyflawni dulliau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd

A Health Equity 'Marmot' Place...

Recognises:
Health Equity and health inequalities are mostly shaped by the social determinants of health

Assesses:
Inequalities in health and the social determinants of health
Actions already happening

Identifies:
Gaps in existing approaches
Action to go further to reduce inequalities

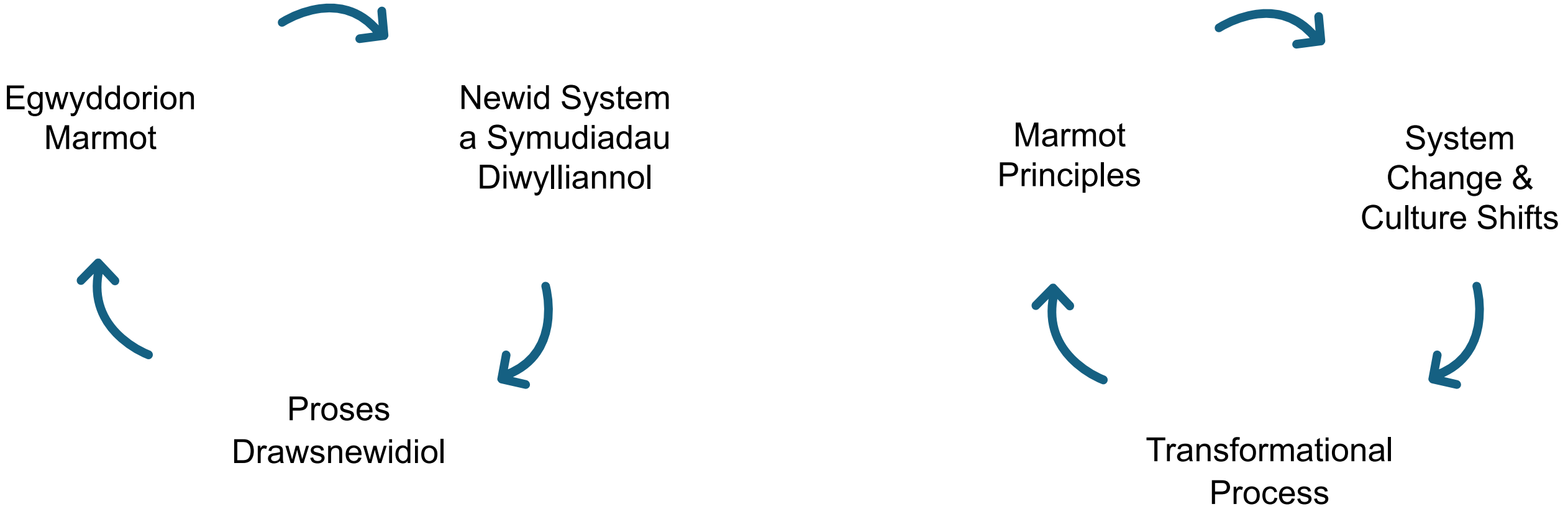
Evaluates:
How partners within a place can work together more efficiently

Strengthens the health equity system in a place and collaborations with the national system

Develops and delivers approaches to tackle health inequalities

INSTITUTE of HEALTH EQUITY

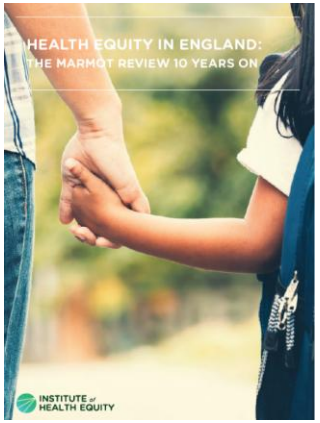
Dull Marmot / Marmot approach

INSTITUTE of HEALTH EQUITY

Egwyddorion Marmot // Marmot Principles

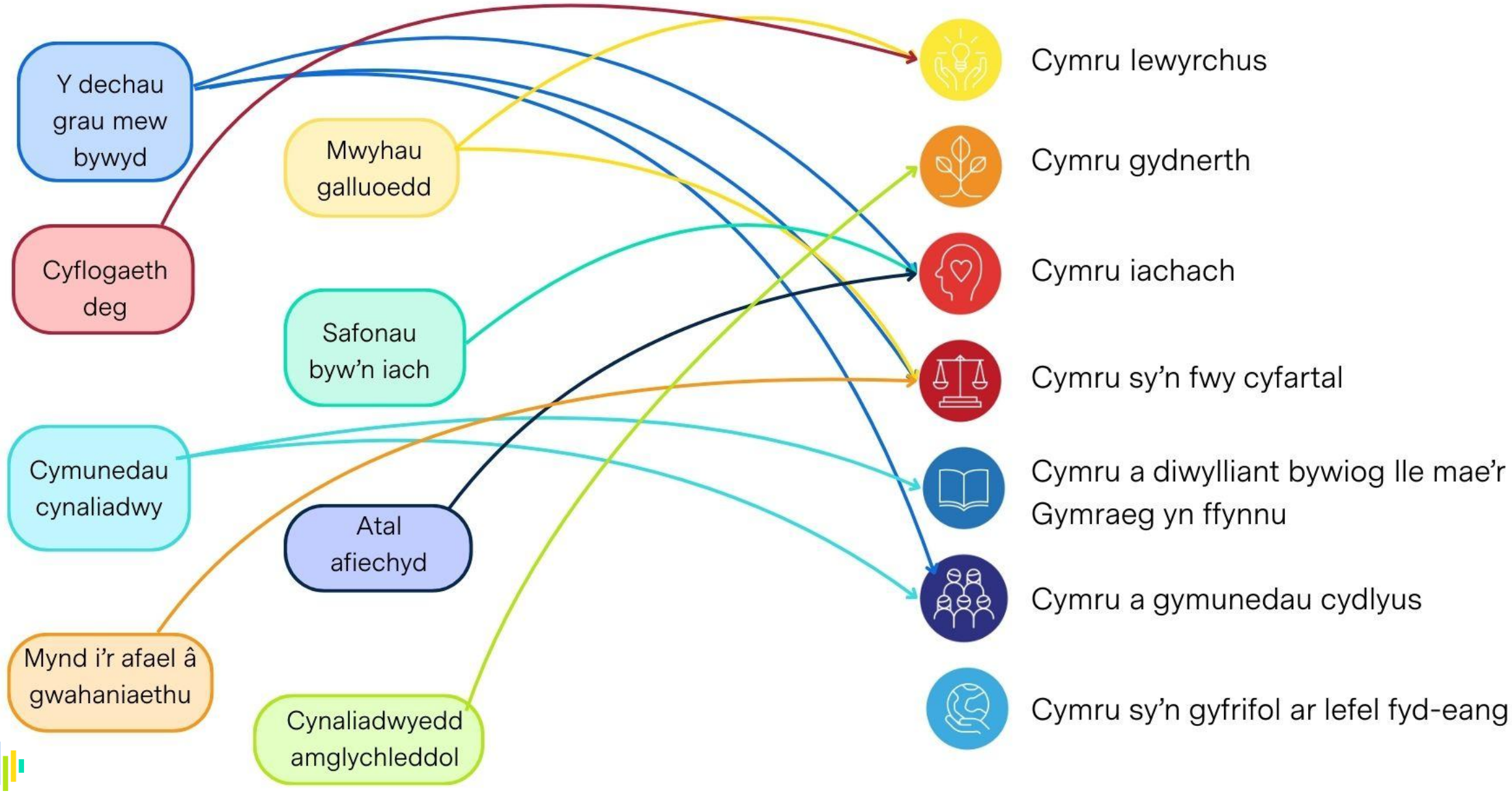

1. Rhoi'r dechrau gorau i bob plentyn mewn bywyd / Give every child the best start in life
2. Galluogi pob plentyn, person ifanc ac oedolyn i wneud y mwyaf o'u galluoedd a chael rheolaeth dros eu bywydau / Enable all children, young people and adults to maximise their capabilities and have control over their lives
3. Creu cyflogaeth deg a gwaith da i bawb / Create fair employment and good work for all
4. Sicrhau safon byw iach i bawb / Ensure healthy standard of living for all
5. Creu a datblygu lleoedd a chymunedau iach a chynaliadwy / Create and develop healthy and sustainable places and communities
6. Cryfhau rôl ac effaith atal salwch / Strengthen the role and impact of ill health prevention
7. Mynd i'r afael â hiliaeth, gwahaniaethu a'u canlyniadau / Tackle racism, discrimination and their outcomes
8. Mynd ar drywydd cynaliadwyedd amgylcheddol a thegwch iechyd gyda'n gilydd / Pursue environmental sustainability and health equity together

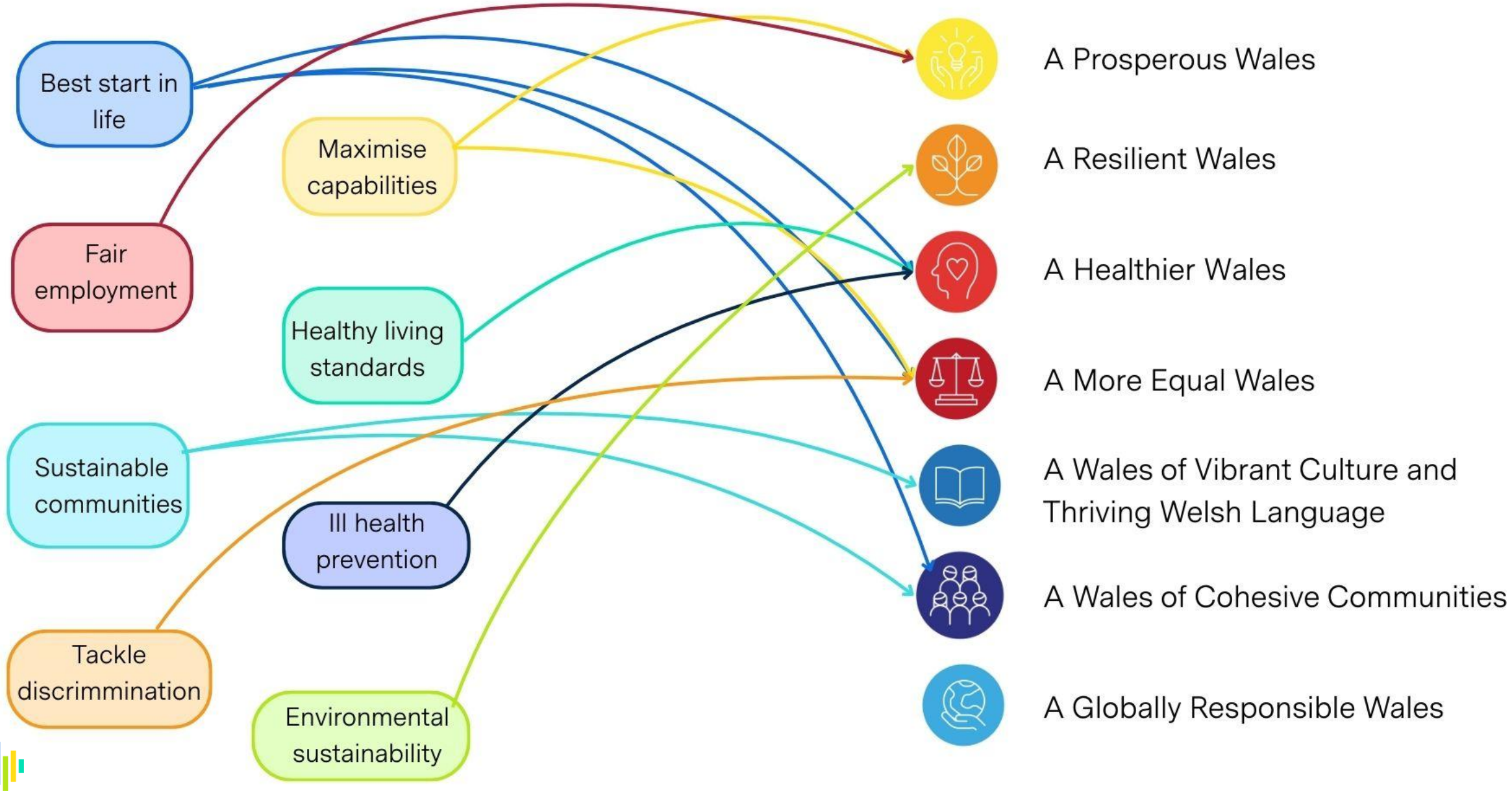
Wyth Egwyddor Marmot

Saith Nod Llesiant

Eight Marmot Principles

Seven Well-being Goals

Tegwch Iechyd Cymru / Health Equity Wales

Mae Tegwch Iechyd Cymru yn fenter genedlaethol sy'n cael ei harwain gan Lywodraeth Cymru i helpu i leihau anghydraddoldebau iechyd a gwella canlyniadau iechyd ledled Cymru. Mae'r fenter yn cefnogi sefydliadau a chymunedau i weithio gyda'i gilydd i greu'r amodau i bawb gael y cyfle i fyw bywyd iach, waeth ble maen nhw'n byw neu beth yw eu hamgylchiadau.

Nodau'r fenter

Nod Tegwch Iechyd Cymru yw gwella canlyniadau iechyd drwy wneud y canlynol:

- cryfhau partneriaethau sy'n canolbwyntio ar wella tegwch iechyd.
- cefnogi gweithredu i fynd i'r afael â'r ffactorau ehangach sy'n dylanwadu ar iechyd a llesiant.
- rhannu dysg a thystiolaeth o bob cwr o Gymru.
- helpu sefydliadau a chymunedau i weithredu yn seiliedig ar yr hyn sy'n gweithio.
- ysgogi newid hirdymor i system a diwylliant i leihau anghydraddoldebau iechyd.

Health Equity Wales is a national initiative led by the Welsh Government to help reduce health inequalities and improve health outcomes across Wales. The initiative supports organisations and communities to work together to create the conditions for everyone to have the opportunity to live a healthy life, regardless of where they live or their circumstances.

Aims of the initiative

Health Equity Wales aims to improve health outcomes by:

- strengthening partnerships that focus on improving health equity.
- supporting action to address the wider factors that influence health and wellbeing.
- sharing learning and evidence from across Wales.
- helping organisations and communities take action based on what works.
- driving long-term system and cultural change to reduce health inequalities.

Tegwch Iechyd Cymru

Partneriaid cenedlaethol yn cydweithio gyda lleoedd lleol i hysbysu newid system yn genedlaethol.

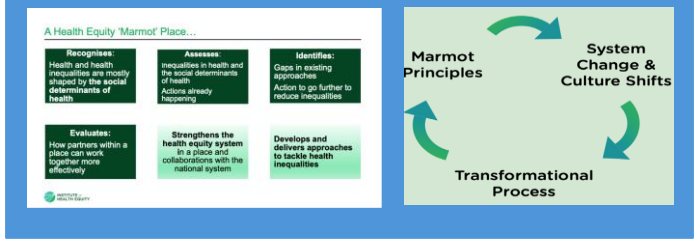
Partneriaethau cryfach sy'n canolbwyntio ar degwch iechyd ar lefel genedlaethol a lleol

Pecyn cymorth cenedlaethol yn cael ei ddarparu i leoedd lleol

Newid system sy'n seiliedig ar dystiolaeth a newidiadau diwylliannol

Partneriaethau a lleoedd sy'n canolbwyntio ar degwch iechyd

Dull gweithredu 'Lle Marmot' ar lefel leol

Sefydliadau partner yn monitro cynnydd ac yn gwerthuso effaith

Rhannu gwersi a ddysgwyd

Sefydliadau partner yn hwyluso system ddysgu tegwch iechyd ar draws Cymru.

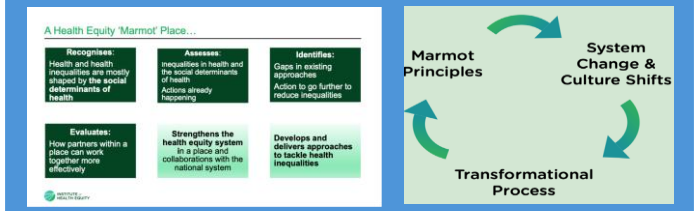
Sefydliadau partner yn nodi cyfleoedd i rannu'r hyn a ddysgwyd

Health Equity Wales

Strengthened health equity focused partnerships at a national and local level

National package of support provided to local places

‘Marmot place’ based approach at a local level

Health equity focused partnerships and places

Shared Learning

Evidence based system change and cultural shifts

National partners collaborate with local places to inform national system change.

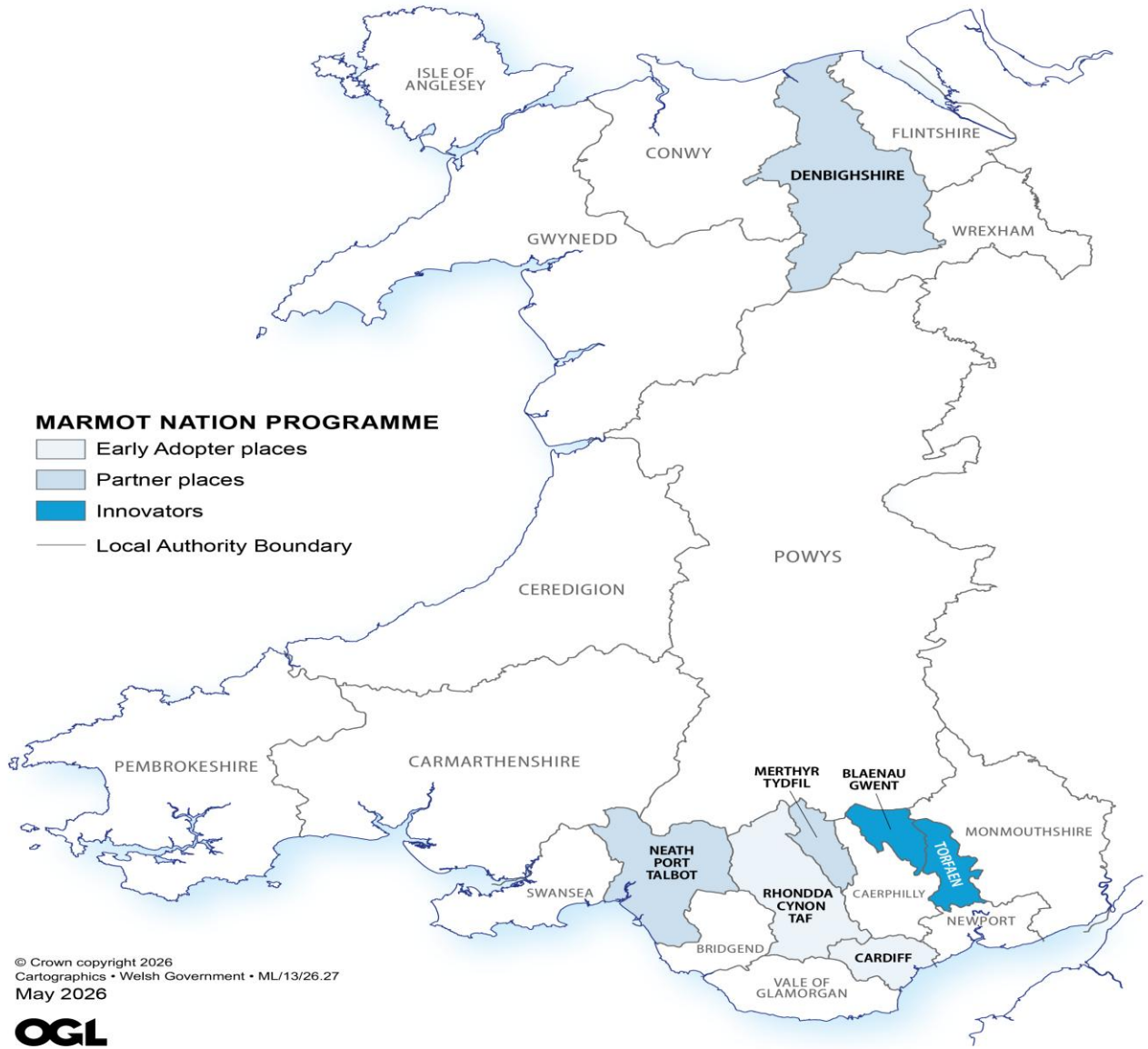
Partner organisations monitor progress and evaluate impact

Partner organisations facilitate a health equity learning system across Wales.

Partner organisations identify opportunities to share learning

WALES

HEALTH EQUITY WALES - A MARMOT NATION

© Crown copyright 2026
Cartographics • Welsh Government • ML/13/26.27
May 2026
OGL

Sut byddwn yn gweithio gyda lleoedd ledled Cymru

	Lleoedd Partner - Sir Ddinbych, Merthyr Tudful, Castell-nedd Port Talbot	Lleoedd Mabwysiadwyr Cynnar – Caerdydd, Rhondda Cynon Taf	Pob Lle
Ymgynghoriaeth IHE	✓		
Cyllid Uniongyrchol	✓	✓	
Gofod wedi'i hwyluso gyda sefydliadau partner	✓	✓	
System ddysgu tegwch iechyd	✓	✓	✓

How we will work with places across Wales

	Partner Places - Denbighshire, Merthyr, NPT	Early Adopter Places – Cardiff, RCT	All Places
IHE Consultancy	✓		
Direct Funding	✓	✓	
Facilitated space with partner organisations	✓	✓	
Health equity learning system	✓	✓	✓

Adroddiad Gwersi a Ddysgwyd IHE

IHE Lessons Learnt Report

Dyma rai o'r negeseuon allweddol:

- Gall dulliau cydraddoldeb iechyd ysgogi newid system ystyrlon, hyd yn oed lle mae'n cymryd mwy o amser i'r effeithiau uniongyrchol ar iechyd ddod i'r amlwg.
- Mae llwyddiant yn dibynnu ar fynd i'r afael â phenderfynyddion cymdeithasol iechyd, nid gofal iechyd yn unig.
- Mae ymrwymiad hirdymor yn hanfodol, ond mae systemau presennol yn aml yn gweithio yn ei erbyn, a disgwyliadau realistig am amserlenni ar gyfer newid.
- Mae arweinyddiaeth leol gryf, capasiti iechyd cyhoeddus a gweithio mewn partneriaeth yn hwyluswyr hanfodol.

Key messages include:

- Health equity approaches can drive meaningful system change, even where direct health impacts take longer to emerge.
- Success depends on tackling the social determinants of health, not just healthcare alone.
- Long-term commitment is essential, but current systems often work against it, and realistic expectations about timescales for change.
- Strong local leadership, public health capacity and partnership working are critical enablers.

Theori Newid
Theory of Change

Mae theori newid wedi'i datblygu ar lefel genedlaethol sydd wedi nodi 4 thema lle dylid cymryd camau:

- Newid Arweinyddiaeth,
- System Ddysgu Tegwch Iechyd Cymru
- Newid System Ecwiti Iechyd
- Newid system yn seiliedig ar dystiolaeth

Theory of change has been developed at a national level which has identified 4 themes where action should be taken:

- Leadership Shift,
- Health Equity Wales Learning System
- Health Equity System Shift
- Evidence based system change

Y Camau Nesaf
Next Steps

- Mae cynllun gwaith cenedlaethol yn cael ei ddatblygu yn seiliedig ar y Theori Newid, adroddiad IHE a'r asesiad o anghenion dysgu a gynhaliwyd gan Iechyd Cyhoeddus Cymru – mae rhai o'r meysydd gwaith a awgrymir yn cynnwys:

  - ✓ Rhaglen pencampwyr ac arbenigwyr Tegwch Iechyd.
  - ✓ Adolygu offeryn craffu lleol ar fabwysiadu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol o safbwynt Tegwch Iechyd.
  - ✓ Cyfres o ddigwyddiadau dysgu Tegwch Iechyd.
  - ✓ Ehangu rhaglen hyfforddi Rheoliadau HIA i gynnwys hyfforddiant ar bwysigrwydd tegwch iechyd a defnyddio Tystiolaeth HDRC Rhondda Cynon Taf
  - ✓ Gweithgor ymchwil, tystiolaeth a data sy'n canolbwyntio ar Degwch Iechyd.

- A national work plan is being developed based on the ToC, IHE report and a learning needs assessment conducted by PHW – some suggested areas of work include:

  - ✓ A Health Equity champions and experts programmes.
  - ✓ Review local scrutiny tool on the adoption of the WFG Act through a Health Equity lens.
  - ✓ Series of Health Equity learning events.
  - ✓ Expand HIA Regulations training programme to include training on the importance of health equity and use of the RCT HDRC Evidence pie
  - ✓ A Health Equity focused research, evidence and data working group.